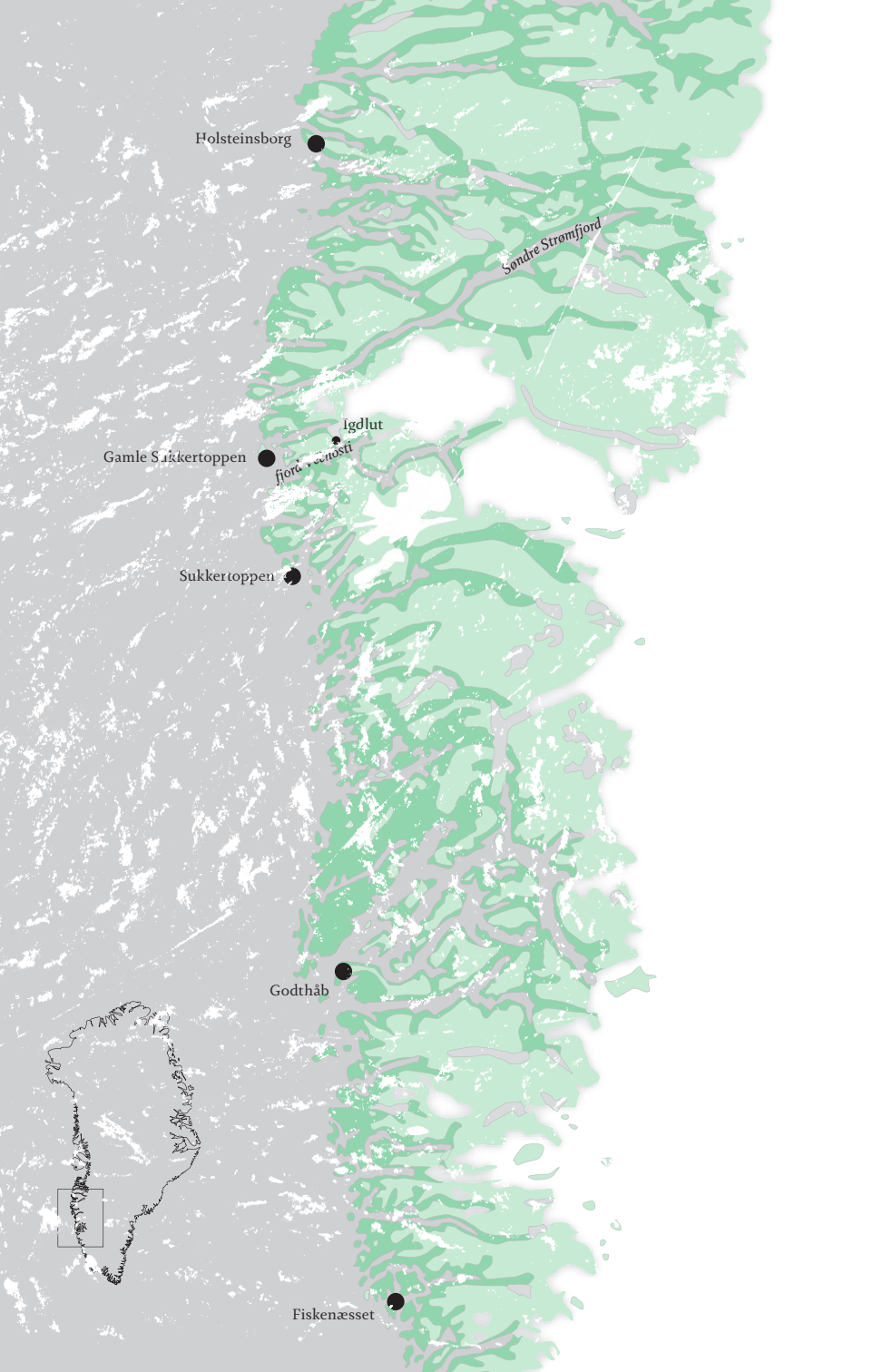

Kim Leine

PROROCI
Z FJORDU
VĚČNOSTI

CENA
SEVERSKÉ RADY
ZA LITERATURU

HOST

Holsteinsborg

Søndre Strømfjord

Igdlut

Gamle Sukkertoppen

fjordvesten

Sukkertoppen

Godthåb

Fiskeråset

Vím, že
proboj
z
fiordu
věčnost

BRNO 2015

Kim Leine

Profeterne i Evighedsfjorden

Copyright © Kim Leine & Gyldendal, Copenhagen 2011

Published by agreement with Gyldendal Group Agency

Map art copyright © Steen Frimodt

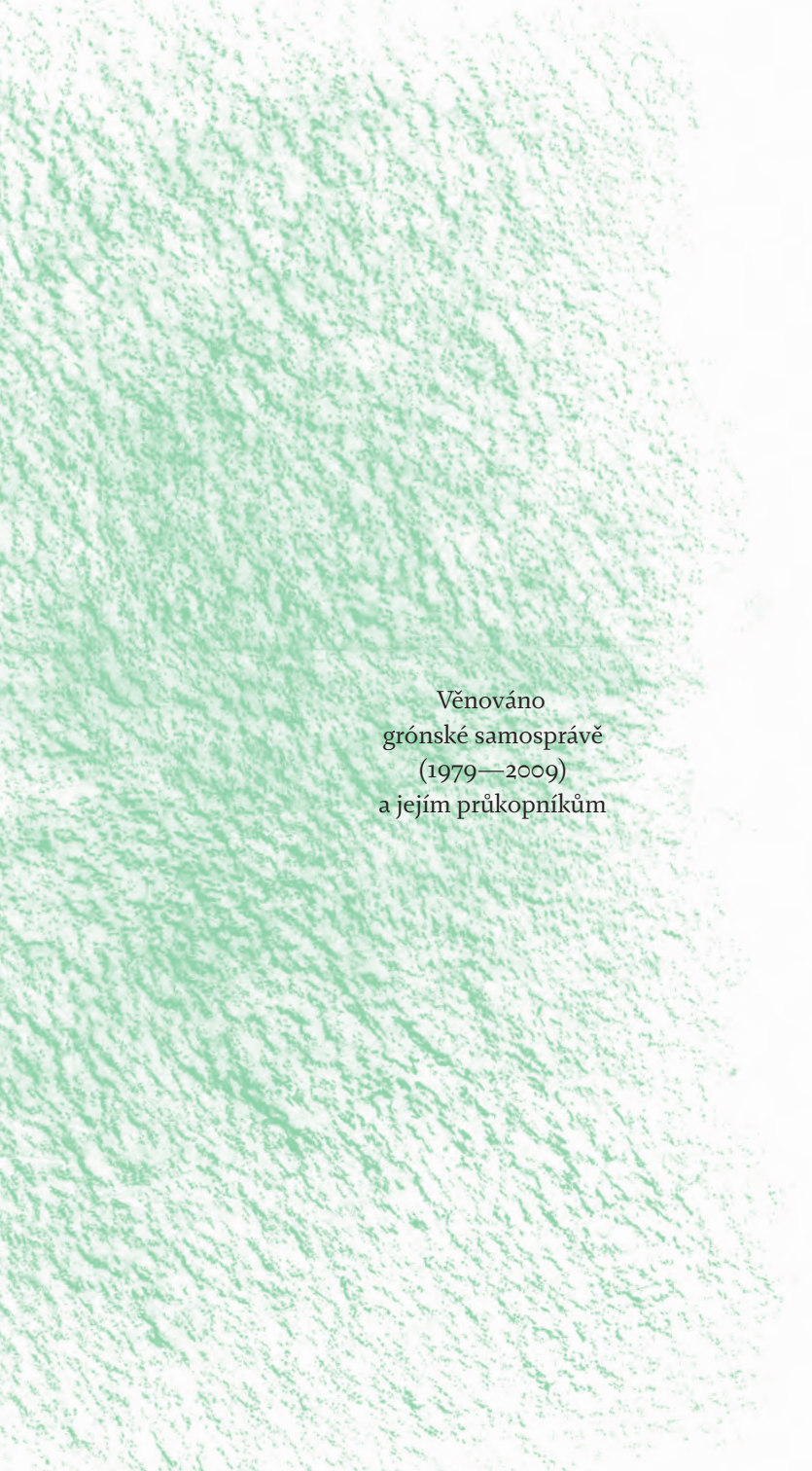
Translation © Magdalena Jírková, 2015

Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2015
(elektronické vydání)

ISBN 978-80-7491-925-1 (Formát PDF)

ISBN 978-80-7491-926-8 (Formát ePub)

ISBN 978-80-7491-927-5 (Formát MobiPocket)

Věnováno
grónské samosprávě
(1979—2009)
a jejím průkopníkům

179

22

Prolog

Pád

(14. srpna 1793)

Vdova došla sem nahoru sama, nikdo ji k tomu nenutil. Už předtím ze svých nejlepších šatů vyprášila vši. Oblékla se, ve společné kádi plné moči si umyla vlasy a sepnula je na temeni. Tiše se pomodlila, mlčky sledována svými pohanskými spolubydlicemi. Z tváří si seškrabala tuk umazaný od sazí a snědla chutné jídlo, které před ni postavili. Potom lehkým krokem vyšla nahoru. A teď tady sedí, téměř šťastná, plná očekávání, tváře rozpálené, na samém okraji srázu, nohy úhledně složené pod sebou, jak vdovy mívají a jak byla zvyklá sedávat doma, na malé boční lavičce pod obloukem zvonice. V jedné ruce svírá kříž, v těžkém teple zlata cítí jistotu. Hluboko pod sebou, v hloubce nejméně sto sáhů, slyší tříštění vln, vodu narážející do útesu, která je drcena na bílou pěnu a smutně ustupuje zpátky do moře. Ale ona to nevidí, pevně zavřela oči, hloubala ve svém nitru, prala se s úzkostí, přinutila se zklidnit dech a tlukot srdce do poklidného rytmu a pohybuje rty, znovu a znovu si opakuje litanie. *Ó, Bože Otče z nebes, smiluj se nad námi, ubohými hříšníky. Ó, Bože Synu, smiluj se. Ó, Bože Duchu svatý. Ó, požehnaná a Svatá Trojice.* Zezdola ucítí náraz větru, profoukl jí šaty. Přitiskne se k vlhké rašelině na útesu, aby přes okraj srázu nepřepadla předčasně. Zůstane sedět, monotónně opakuje litanii a čeká na svého pomocníka. *Při Tvém smrtelném strachu a krvavém potu, při Tvém kříži a utrpení, zachraň nás, dobrý Bože!*

Teď už ho slyší, za ní se ozývá vrzavý zvuk jeho bot, vnímá, jak se k ní tiše plíží, téměř ostýchavě, plaše, jako mladičkový nápadník. Poslouchá, jak se muž snaží potlačit těžké sípavé lapání po dechu,

a jen těžko odolává, aby se sama pro sebe chápavě neusmála. *Prosíme Tě, vyslyš nás, Bože!*

Poznala, že se zastavil jen pár kroků za ní. Představuje si, jak tam stojí a prohlíží si ji, jako když se poprvé setkali, a zvažuje, kam ji má uhodit a jak silně. Je jí jasné, že ji zabije, ale že zároveň nechce, aby zbytečně trpěla. Teď když je její život téměř u konce, jí jeho blízkost poskytuje útěchu a uklidňuje ji, uvolní se a skloní bradu k prsům a zhluboka se nadechne. *Boží Synu, modlíme se k Tobě, vyslyš nás!*

Vzduch je příjemný. Závany větru stoupající zdola přinášejí vůni mušlí a mořských řas vyvržených přílivem. V dálce křičí racci. Instinktivně otevře oči, nedokáže si pomoci, dokonce i teď, na nejzazším konci všeho, kdy by její duše měla být povznesena nad všednosti pozemského života a stoupat k nebesům, se musí podívat, proč racci křičí. Vidí loď plující k severu, dvoustěžník s napnutými plachtami, oslnivě bílými jako křídla ptáků, a hejno křičících racků poletujících kolem stěžňů. Ne, přece jen není připravena přijmout svůj úděl, dnes ještě ne, ale ví, že na lítost je příliš pozdě, pozdě pro ni samu, pozdě pro muže, jenž stojí za ní. Všechno je domluveno a připraveno. Pád už začal, začal před mnoha lety.

Podle jeho zklidněného dechu poznává, že on si lodě zatím nevšiml. Je až příliš zaujat svým úkolem. Bojí se tolik jako ona? Přál by si, aby se to nemuselo stát? Vdova uvažuje. Pokud se jí podaří dosáhnout toho, aby se podíval na loď, možná bude všechno jinak a svou vražednou schůzku budou moci odložit.

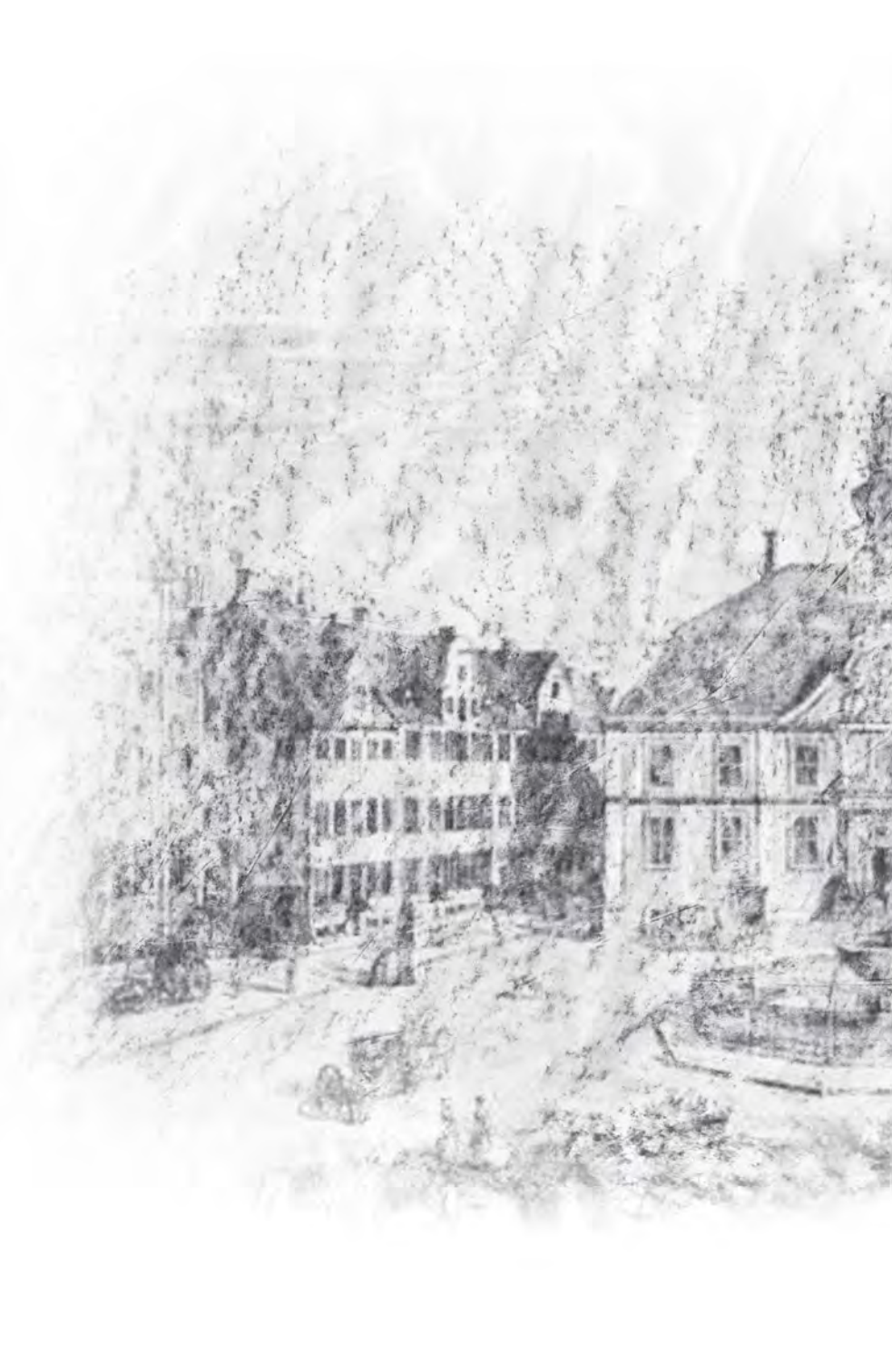
Vtom ucítí na krku jeho ruku, trhne sebou a tiše zasténá. Ale jemu jde pouze o kříž. Rychlým pohybem jí přetáhne řemínek přes hlavu a vykroutí zlatý kříž z ruky, která ho svírá. Kříž si klidně vezmi, uvažuje vdova, už ho nepotřebuji. A velký užitek mi také nepřinesl.

Mírně otočí hlavu k jedné straně, chce ho zahlédnout, i když dobře ví, že je to od ní hloupé, že tím všechno jen urychlí a vše bude ještě neodvratitelnější. Když za ramenem spatří tmavý stín, prudce sebou trhne a nahlas řekne, *Pane Ježíši Kriste, smiluj se nad námi!* Náhle ucítí kopnutí do zad, hlava se jí prudce zvrátí dozadu, tělo dopředu a ona padá přes okraj, vlaje vzduchem, třepotá se ve

větru a vydává zoufalý výkřik, který se za ní táhne jako nepravídelná čára nakreslená špičatým uhlem.

† † †

Muž popojde o krok vpřed, opatrně stoupne na měkký, pružný mech, nakloní se přes okraj srázu a prohlédne si tělo, klidně se pohupující ve vlnách tam a zpátky, otočené obličejem dolů. Smekne čepici, přitiskne ji k hrudi a zamumlá, *Náš milostivý Pane Ježíši Kriste, buď s námi všemi na věky. Amen.*

Syn
pana
ucitele

1782

Kapitola 1

Kodaň

(1782—1787)

Když Morten Pedersen přijíždí 1. června 1782, deset dní po svých dvacátých šestých narozeninách, do Kodaně, je zataženo a sychravo. Sedí, naklání se ve člunu a ohlíží se na les stěžňů na obzoru. Je půl sedmé ráno. Byl vzhůru celou noc a bez přestání chodil po palubě obchodní lodě plující z Christianie. Námořníky rozčiloval a překážel jim. Když vyskočí na přístavní molo před budovou Celnice, je jeho oblečení provlhlé od mlhy, která jako zátka ucpává úžinu Øresund. Cítí, že je trochu nastydlý, a ví, že brzy začne kašlat, ale nebere si to tolik k srdci. Jeho tělo je dobře stavěné. Přežil jako jediný syn z houfu sourozenců, díky čemuž sám sebe považuje za člověka, který zvládne vše. Navíc je přesvědčený fatalista. Cesta lodí trvala tři dny. Během plavby hodně foukalo, ale mořskou nemoc nedostal. Cítí, že svou první námořní plavbu zvládl jako muž, a od posádky očekával nějaký projev uznání nebo alespoň stisk ruky a pár slov na rozloučenou. Představoval si, jak si šeptají o statném norském mladíkovi, který si nenechá nic líbit. Ale oni jen beze slova vyloží jeho truhlu na pevninu a ponechají ho jeho osudu. Za ním přirážejí k přístavišti další čluny. Na molo vyskakují postavy, v ranním světle lépe viditelné, a táhnou za sebou své vaky a truhly.

Kam to bude, pane? Nosič odstaví svou dvoukolku a přijde k němu blíž.

Morten vytáhne obálku, otevře ji a předá nosiči lístek s adresou. Nosič lístek nechce. Tázavě se na něj dívá. Aha, pomyslí si Morten, je negramotný.

Ulice Nørregade, řekne Morten a pokouší se název vyslovit dánsky. Knihtiskařství, Schultzův dům.

Tudy, pane, odpoví nosič a vede ho k bráně, kde celník otevře Mortenův pas a prohlíží si ho. Pak mu ho vrátí.

Kodaň vítá studenta, říká celník tónem, který by se dal vyložit jako ironický.

Potom se Morten v poklusu vydává směrem do města, těsně za dvoukolkou. Po plavbě na moři se cítí poněkud nejistý v nohou a chvílemi mírně vrávorá. Doprava uvnitř města je ohromující. K vidění jsou dunící venkovské povozy se zbožím do hospod a na tržiště, vozy s pivními sudy, dostavníky s temnými postavami za okny a kočmi vysoko na kozlíku, pochodující vojáci se sešlapanými botami a mrtvými pohledy upřenými do dálky. Muži nesoucí přes ramena tlusté svazky zabitých hus, slepic nebo králíků. Chlapci, kteří mávají malými vytištěnými listy a pokřikují sloky veršů, jež se dnes ráno naučili zpaměti. Dlažební kostky jsou jako namydlené, pokryté vrstvou něčeho, co se dá jen těžko určit. Morten klopýtne, ale chytne se nosiče za paži, ten se otočí, postaví ho na nohy a rázně postrčí na chodník. Kolem procválá koňský povoz. Lidé na povoz křičí, kočí řve na ně a praská bičem. Morten nerozumí, co říkají, dánštinu zná jen od nižšího soudního úředníka a pastora z Akershusu, odkud pochází, a není to stejný jazyk, jakým se mluví tady. Ale chápe, že kdyby ho nosič neodstrčil na chodník, kolo povozu by ho rozmačkalo. Znepokojeně se zamyslí nad tím, jak velké spropitné bude muset muži dát. Uvědomí si, že sklouzl do stoky u chodníku. Znovu vyskočí nahoru, ale poznává, že jednu botu mu promočila kapalina, nad jejímž původem nemá chuť se zamýšlet. V otevřených dveřích a vratech postávají ženy. Ukazují kotníky a podvazky a usmívají se způsobem, který u něj vyvolává studený nával strachu. Zkoumavě si ho prohlížejí, a když jej ohodnotí, usmějí se. Nahloupý vesničan.

Nosič projde jedněmi vraty. Ze všech stran jsou slyšet ozvěny jejich kroků. Morten stojí uprostřed velkého městského dvora. Zaplatí nosiči, dá mu více než dost, a muž ho nyní oslovuje vážený studente, možná trochu pohrdavě, možná jen z žertu, a říká i něco dalšího nářečím, jemuž Morten nerozumí. O chvíli poz-

ději přichází muž, který se představuje jako prokurista Gill. Je Nor, stejně jako Morten, a s Mortenovým otcem se domluvil, že jeho synovi během pobytu v Kodani zajistí bydlení a postará se o všechny jeho finanční záležitosti. Dům patří knihtiskaři Schultzovi. Morten bude bydlet v malé komůrce nad tiskárnou. Jedna žena z domácnosti knihtiskaře mu předá klíč a oznámí mu, že bude jíst společně se zaměstnanci tiskárny. Ukazuje mu, kde to je. Cestou přes dvůr se jí Morten drží v patách. Muži v pracovním oblečení rychle pohlédnou jeho směrem, ale nepozdraví ho. Morten slyší stroj, který vydává kovové údery. V pohybech mužů se odrážejí zkušenosti a výkonnost. Morten se vrací zpátky k prokuristovi Gillovi, jenž mu předává lístek se svou adresou. Potom se prokurista vlídně ukloní a zmizí. Žena vede Mortena k budově vedle tiskárny na druhém konci dvora, z níž vyjde paní domu a uvítá ho.

Paní Schultzová si ho prohlédne od hlavy k patě. Vypadáte velmi nevinně, řekne. Pijete?

Šokovaný Morten zavrtí hlavou. Ne, vážená paní.

Buďte nám vítán, řekne paní domu mile.

Morten se hluboce ukloní, přesně jak ho otec naučil. Má se klanět lidem, kteří v nepřehledné hierarchii hlavního města stojí nad ním. Pravděpodobně je chyba klanět se této ženě a ještě horší je, že ji nazval váženou paní, ale už se stalo. Potom zůstane stát sám na dvoře s kloboukem v ruce. Jde nahoru do své komůrky, vytáhne věci z cestovní truhly a rozloží je po stole a do malé skříně. Svlékne se a oblečení navlhlé z plavby po moři rozvěsí přes židli. Lehne si, aby se vyspal, ale je příliš bdělý. Oknem slyší klapot koňských kopyt a nárazy železných obručí kol vozů do dlažebních kostek. Uběhly jen čtyři dny od chvíle, kdy se probudil ve výklenku svého pokoje doma v Lieru, kousek od Drammenu, a naslouchal důvěrně známým hlasům rodičů, jež přicházely zdola, a zvířatům naproti ve stáji. Potom vstal, oblékl si cestovní oblečení, dobalil si poslední věci, sešel dolů, a než se vydal do městečka, posnídal. Doprovázel ho otec, místní učitel, který zůstal stát a čekal, dokud se poštovní vůz nevydal na cestu do Christianie. Zdá se být zcela nemožné, uvažuje Morten, ležící v posteli ve své nové komůrce,

že se člověk může vydat na stejnou cestu v opačném směru. Stejně nemožné jako cestování časem.

Je nejmladší ze sedmi narozených dětí, navíc jediný přeživší chlapec. Ve výklenku dole v obývacím pokoji vždy polehával jeden z jeho starších sourozenců, který pak s trpělivým úsměvem na rtech zemřel. Často u nich vysedával, jeho teplou dlaň obklopoval jejich chlad. Potom ztuhla ruka i úsměv, vyzáblé tělo bylo odneseno do stodoly, výklenek vysmýčen, vyvětrán a brzy tam leželo další dítě. Proces umírání byl trvalý stav, svým způsobem nekončící slavnostní chvíle, kdy nikdo nesměl běhat a smát se, jedno velké ticho. Takhle si pamatuje své dětství. Neustálá sebekontrola, nacvičená vážnost, která se postupem času vryla do tváře, zatímco smrt brala a brala. Nakonec zbyla jen starší sestra Kirstine. Dva roky vedle sebe žili, nenápadně se vzájemně pozorovali, ale ani jeden z nich ve výklenku neskončil. Nyní sestra bydlí v rodině pastora v Nakskovu.

Když Morten dokončil studia na latinské škole, stal se pomocným učitelem na škole, kde působil jeho otec. Uběhlo pár let. Potom oznámil své přání studovat medicínu. Nepamatoval si, jak ho ta bláznivá myšlenka napadla. Otec nesouhlasil. Stane se duchovním. Otec sám snil o povolání pastora, stejně jako Mortenův dědeček a pradědeček. Teď se jeho přání naplní. Nyní mají prostředky. Morten se tedy smířil s osudem, šťastný, že mu vůbec dovolili cestovat.

Pomalů si na nový život v hlavním městě začíná zvykat. Každý den jí společně s lidmi z tiskárny. Strava je chudá na maso, většinou se skládá z vodnatých kaší ve všech představitelných podobách. Naučí se polykat, aniž by jídlo ochutnal, a nahrnout si k sobě všechnen chléb, na který dosáhne, jen aby naplnil vyhladovělé břicho. Vysedává na okenním parapetu ve svém pokoji, učí se řeckou gramatiku a občas se zahledí na hlučnou ulici, kde koňské povozy ra-

chotí s nákladem zboží na trhy a vojáci na vycházce krouží kolem a obtěžují mladé dívky, jež je na oplátku zahrnují nadávkami. Morten se vrátí zpět k řecké gramatice, ale jedním uchem pořád naslouchá prostopášnostem a opileckým řečem z ulice. Jsou to dvě strany jedné mince, neustálý boj se sebou samým, boj mezi touhou a povinností, mezi přáním stát se venkovským lékařem a otcovým požadavkem, aby se stal duchovním. Navštěvuje několik přednášek o přírodních vědách na univerzitě a dalších místech ve městě, většinou jde o soukromé akce, studuje Linnéova velká díla. Vysedává v univerzitní čítárně a učí se kreslit květiny tím, že tajně kopíruje kresby z atlasu *Flora Danica*. Tajně, protože se jedná o dílo, ke kterému má církev problematický vztah. Na jedné straně totiž líčí proces stvoření přírody, ale na druhé straně si ji troufá třídit podle rodů a druhů. Někdy si Morten vyrazí z města a posadí se do příkopu u cesty se skicářem volně položeným na stehnech. Uhel se vznáší nad papírem a Morten se svým způsobem cítí spřízněný se svou představou mladého Linného v podobné situaci. Zajímá ho skutečný život, prostitutky a květiny a provoz ve městě a potoky špíny, které tečou po ulicích a zurčivě se vlévají do kanálů. Ale poslušně navštěvuje teologické přednášky, učí se číst v Bibli ve dvou původních jazycích, konverzuje se svými spolužáky studentskou latinou. Dopisy domů píše špatnou latinou, ale i přesto doufá, že na otce zapůsobí, a podepisuje se jako „Váš syn Morten Falck“. Používá příjmení členů části rodiny, kteří jsou lépe postavení než jeho otec, učitel. Když ale od otce obdrží odpověď, je napsaná dánsky a adresována studentu Mortenu Pedersenovi. Trápí se. Příjmení ani jednoho z jeho přátel ze studií nekončí na -sen, každopádně ne oficiálně.

Vzhledem k umístění jeho pokoje, přímo nad tiskárnou, a hluku je nájemné nízké. Hluk je trvalý, od rána do večera a často také v noci, když přijede kurýr z kanceláře Høegha-Guldberga se spěšnou zakázkou nebo oznámením, které musí být vyvěšeno po celém městě. Potom sazeči sázejí hlasitými údery písmena do matric, tiskařské válečky rámusí, až ptáci vzlétnou a ze stropu v Mortenově pokoji padá prach. Za kuropění, dlouho před tím, než se ponoční vydají domů, aby se vyspali, přicházejí rozespalí roznašeči.

Vyzvednou si vytištěné listy, aby je prodali na ulici nebo jinak šířili. Hovoří pronikavými předpubertálními hlasy, které z nich dělají vhodné osoby pro tuto práci a zároveň ukončují Mortenův noční spánek. Koňské povozy projíždějí s rámusem vraty na dvůr, dovnitř a zase ven, kovové obruče kol rachotí po dlažebních kostkách a zvuk nárazů se odráží od zdí domů na knihtiskařském dvoře, přijíždějí tudy bryčky s nařízeními, která se musí okamžitě vytisknout. Svazky vyhlášek a oznámení, vonící tiskařskou olejovou barvou, a spousty svinutých papírů se nakládají na vozíky a odvázejí do města. Děje se toho tolik, tolik nového a zajímavého, co si Morten nikdy nedokázal ani představit, a na jeho učebnice řecké a latinské gramatiky se snáší prach. Když má dost peněz na odeslání dopisu, píše své sestře Kirstine do Nakskovu a popisuje jí život v hlavním městě. Sestra mu odpovídá a v dopisech vypráví o životě v provinčním městečku, o životě rodiny pastora, u které bydlí. I tento život je zřejmě vzdálený tomu v Lieru, stejně jako pobyt v Kodani.

Morten leží na posteli. Kvůli neustálému šumu a úderům zdola nedokáže usnout. Poslouchá, jak Schultz rozkazuje svým zaměstnancům, slyší pravidelný rytmus tiskařských válečků, těžké dunivé kroky tiskařů a sazečů v dřevácích, kašel, jejich hádky, když se inkoust na jednom archu rozmaže, když se nepodaří správně vysázet text nebo když se něco zasekne a zablokuje válečky.

† † †

Všechno, co mu ze začátku nedá spát, ho však nakonec ukoľébá. Čas od času se od Celnice vydá poštovní lodí navštívit sestru v Nakskovu. Starý probošt, u kterého bydlí, je vzdálený příbuzný jejich matky. Na nakskovské faře mu tíživé ticho nedovoluje usnout, a když se mu to konečně podaří, probudí ho klepání větví javoru na okno pokoje. Se sestrou chodí na bohoslužby a několikrát zahlédne pana hraběte, jak projíždí městečkem v kočáru taženém šestisprežím, se sloužícími stojícími vzadu. Šosy kabátců se